

в Японії. З політичної точки зору це могло б стати надійним засобом протистояння як узурпації влади, так і "влади" натовпу, сприяло б об'єднанню країни шляхом волі здорових сил громади, взаємодії її членів, саме, через сильні "контексти". Це зняло б психологічну напругу комплексу страху перед можливим поверненням до авторитаризму влади радянської системи, сприяло б розв'язанню таких проблем, як загроза виникнення нестабільності у будь яких ланках суспільного буття, соціальних потрясінь тощо.

Список використаної літератури:

1. Гостік М. В. «Контекстуалізм» як базова складова моделі японського суспільства / М.В.Гостік // Наукові записки НаУКМА. – 2002. – Т. 20, Ч. 1. – С. 54–56.
2. Духовність, мораль, етика традиційних суспільств Далекого Сходу / [Хамагуті Е., Резаненко В., Полошкова А. та ін.]; упорядн. В.Резаненко. – К., 2007. – 295 с.
3. Конфуціанство: філософія, етика, політика: матеріали міжнародної конференції "Конфуціанство: філософія, етика, політика" (Луганск, май, 2007 г.)/ Луган. нац. пед. ун-т ім. Т.Шевченка, 2008. – 94 с.
4. Що таке японська модель: переваги та вади в добу глобалізації / [Резаненко В., Гостік М., Коваленко О. та ін.]; пер. з япон.; за ред. В. Ф. Резаненка. – К., 2003. – 136 с.
5. Ядерне бомбардування Хіросіми і Нагасакі. Вікіпедія. http://uk.wikipedia.org/wiki/Ядерне_бомбардування_Хіросіми_і_Нагасакі#.D0.AF.D0.BF.D0.BE.D0.BD.D1.81.D1.8C.D0.BA.D0.BE.D1.8E
6. Japan. Wikipedia. <http://en.wikipedia.org/wiki/Japan>

Марія Лєвонова

Національний університет

«Кієво-Могилянська академія»

СПІВВІДНОШЕННЯ ЛЕГІТИМНОГО ТА ЛЕГАЛЬНОГО В ДАОСЬКО-БУДДИСТСЬКО-КОНФУЦІАНСЬКІЙ МОДЕЛІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬСТВОМ

Як відомо, суспільне буття традиційних країн Далекого Сходу, побудоване на світоглядних принципах, морально-етичних нормах та правилах релігійно-філософських вчень Китаю, суттєво відрізняється від європейського. Відмінність цивілізаційних вимірів перших і других настільки різюча, що намагатись віднайти спільне в культурах їхнього буття, мабуть, не має сенсу. Проте, шукати підходи до адекватного сприйняття й розуміння суті згаданих принципів, норм, правил, які є чинниками формування культур народів Далекого Сходу, безумовно, сенс є. Показовим прикладом необхідності цього може бути проблема адекватності сприйняття й розуміння європейцями понятійно-категоріального апарату релігійно-філософських вчень. На перший погляд, здається, все просто. В перекладах з східних мов звучить знайомо: *мораль, етика, право, закон, істина, космос, суб'єкт* тощо. Але те, що для європейця є звичним, очевидним, самобутнім, для людини Сходу може не нести жодних ознак смислового наповнення і навпаки. Отже, перед нами стоїть вельми складне для розв'язання завдання, а

саме, розкрити суть принципу розбудови «конфуціянської владної вертикалі» через визначення концепту «співвідношення легітимного та легального в конфуціянській моделі організації та управління суспільством». Певна річ, пам'ятаючи про згадану проблему адекватності розуміння категоріально-понятійного апарату філософських вчень Китаю, зробимо спробу, наскільки можливо, лише визначити підходи до розв'язання поставленого завдання.

В основу методології нашої розвідки покладено тезу про те, що конфуціянська владна вертикаль є складовою конфуціянської соціально-політичної моделі організації та управління суспільством. Ця вертикаль традиційно вибудовується з даосько-буддистської суспільної горизонталі, переносячи таким чином принципи суспільного неієрархізованого буття на ієрархізований рівень[3]. Для апелювання до основних положень конфуціянської доктрини державотворення, безумовно, доведеться застосовувати певні знання про традиційні принципи організації суспільного буття Китаю, констекстуальність його індивідуальних вимірів, традиційність ціннісної консервативності тощо [5]. Отже, метою цієї роботи є виявити легітимне та легальне, що лежить в основі розбудови конфуціянської етико-політичної системи як моделі організації та управління суспільством.

У традиційних суспільствах Далекого Сходу в основі суспільного буття лежить принцип колегіальності під час прийняття доленосних рішень та застосування засобів розв'язання спірних питань. Власне на цьому базується легітимація даоських, буддистських, конфуціянських етичних норм, правил, принципів, дотримуючись яких, людина набуває життєво необхідних властивостей, чеснот тощо[2].

За даосизмом

- 德 – прямота (здатність осягати суть речей серцем);
- 直 – прямота (здатність сприймати речі не опосередковано);
- 精 – духовна чистота;
- 忠 – неупередженість у сприйнятті речей (щиросердя);
- 中 – урівноваженість;
- 行 – поміркованість.

За китаїзованим буддизмом

- 思 – здатність упорядковувати думки;
- 念 – сприйняття речей лише серцем;
- 見 – здатність правильно дивитись на речі;
- 業 – уміння правильно ставитись до своїх справ;
- 精 – глибока духовність;
- 言 – уміння правильно висловлюватись;
- 定 – уміння правильно приймати рішення;
- 命 – правильно ставитись до своєї долі.

За конфуціанством

- 正 – уміння обрати правильний життєвий шлях;
- 直 – прямота (здатність сприймати речі неопосередковано);
- 恩 – велика щирість; всеохоплююча добродійність
- 義 – прагнення самовдосконалення;
- 中 – урівноваженість;
- 理 – природність у ставленні до речей та їх упорядкуванні;
- 孝 – відчуття синівського обов'язку;
- 禮 – ритуальність.

Легітимним у конфуціанській етико-політичній системі є практично все, що її утворює й презентує: ідея її заснування, структура ієрархії, принципи функціонування, правила формування державного апарату, а також будь-який результат і продукт її діяльності, що може мати форму розпоряджень, норм, законів, бути проявом політичної волі відносно суспільної горизонталі. Отже, суспільство, яке формує вертикаль у рамках компетенції цієї системи, легітимує, а відтак – легалізує її де-юре і де-факто як продукт своєї діяльності, спрямованої на його (суспільства) цивілізований розвиток.

Що ж до змісту концепту «права», то його варто розглядати в контексті особливостей «традиційної культури» традиційних країн Далекого Сходу, основою творення якої є: національні традиції, духовність, морально-етичні принципи та легітимність законів, норм та правил, що діють у суспільстві. «Право» в країнах даосько-буддисько-конфуціанського цивілізаційного простору є прагнення кожного члена суспільства жити та працювати відповідно до морально-етичних принципів конфуціанства, даосизму та китайзованого буддизму, тобто дотримуватись законів, які базуються на загально визнаних морально-етичних приписах цих вчень. Оскільки громадяни усвідомлюють необхідність дотримуватись цих принципів, то вони стають легітимними і, тому безперешкодно легалізуються, тобто відбувається перетворення цих принципів на державні закони, що, відповідно, є вираженням волі суспільства, а не державної волі. Основним принципом побудови та функціонування держави за Конфуцієм є “державна – велика сім'я, а сім'я – мала держава”.

Завдяки тому, що світоглядні та морально-етичні принципи релігійно-філософських вчень постають чинниками формування самосвідомості та суспільної свідомості кожного члена суспільства, він, будучи прямим суб'єктом буття суспільної горизонталі, так чи інакше причетний до розбудови владної вертикалі. Те ж саме можна сказати про причетність до буття суспільної горизонталі прямого суб'єкта розбудови владної вертикалі. Під впливом цих принципів розбудови суспільного буття відбувається легітимація інститутів державної влади та їх діяльності. Коли держава діє відповідно до легітимних законів, вона співпрацює з суспільством і несе разом з ним моральну та юридичну відповідальність за будь-які дії. Такий принцип суспільно-державної взаємодії, покладено в основу формування «культури права» і, відповідно, побудови громадських суспільств Китаю та інших країн даосько-буддистсько-конфуціанського цивілізаційного простору[2].

Морально-етичні настанови Конфуція та принципи його вчення впродовж двох тисячоліть були спрямовані на консолідацію китайської громади і, відповідно, зміцнення взаємозв'язків між владною вертикаллю (державою) та суспільною горизонталлю. Ці настанови та принципи склали основу морально-етичного кодексу, відомого за назвою «Правила лі» (禮). Найголовнішими серед них є: жити за принципом гуманності «жень» (仁), шанувати батьків, поважати старших за віком, вищих за посадою «сяо» 孝 та інші, про які йшлося вище. Ще за часи Конфуція життя за «Правилами лі» вважалось вищим обов'язком усіх членів суспільства і, передусім, державних службовців; вони склали основу їхньої політичної культури. «Правила» постали одночасно як інтегруючим (щодо суспільства) та диференційним (щодо владної вертикалі) фактором [4].

За принципами конфуціянської владної вертикалі, правитель, отримавши від Неба мандат на керування країною, відповідає за свої діяння перед ним так само як перед суспільством. Отже, воля Неба – це вища керівна сила держави й абсолютний зразок для наслідування. Волею Неба освячені морально-етичні принципи, які пропагувались і вкорінювались тривалий час даоськими та буддистськими школами, що постали таким чином громадськими інститутами розбудови суспільної горизонталі. Зауважимо, що такій системі, сформованій і, відповідно, легітимованій громадою, притаманна стабільність і гармонія між людських взаємин. Така суспільна горизонталь і владна вертикаль є складовими системи як «цілого», за яким стоїть суспільство. Горизонталь живить вертикаль, а вертикаль скраплює та підтримує горизонталь [4], що, власне, є засадничою основою побудови громадського, або громадянського суспільства даосько-буддистсько-конфуціянського типу. Як показано вище, це суспільство *життєдіє* в рамках нормативної даосько-буддистсько-конфуціянської культурно-етичної парадигми. Кожний його член («я») толерантно ставиться до контекстуальної природи кожного іншого («не я»); працює принцип: ти моє «я», «я» – твоє ти [5]. Громадському суспільству властивий високий рівень відповідальності кожного громадянина за доручені йому справи і, відповідно, високий рівень інтегрованості кожного в загальну систему відповідальності за державні справи. Розбудова такого суспільства відбувається за принципом його збереження та вдосконалення. Йдеться про збереження, передусім, базових принципів взаємодії між громадянами, без яких неможливе існування такого суспільства.

Історичне минуле традиційних країн Далекого Сходу, зокрема Китаю, багате на приклади захисту чинного ладу. Проте, буває, що західні політики, не обізані із особливостями світогляду, мораллю, етикою тощо даоського, буддистського та конфуціянського вчень як основних чинників формування самосвідомості та суспільної свідомості китайців, виступають з критикою стосовно тих чи інших політичних заходів китайського уряду. Такі політики далекі від розуміння важливості збереження національних традицій, морально-етичних принципів, культурних цінностей тощо, без яких існування традиційних країн Далекого Сходу, зокрема Китаю, неможливе. Отже, ці країни, свідомість громадян яких формується тисячоліттями під впливом світогляду, моралі, етики даосько-буддистсько-конфуціянської тріади, державотворчих ідей конфуціянства, розви-

ватимуться лише за умови постійного культивування засадничих принципів цих вчень та цілеспрямованої політики виховання національної свідомості громадян саме на цих принципах.

Висновки.

Проведений аналіз концептів «легального» та «легітимного» в даосько-буддисько-конфуціянській моделі суспільного ладу традиційних країн Далекого Сходу показує, що конфуціянська владна вертикаль як «продукт» даосько-буддистської суспільної горизонталі має легітимний статус. Через це будь-яка діяльність владної вертикалі, що спирається на легітимні закони (як похідні від традиційних легітимних норм моралі та етики), є легальною, адже легітимна влада має право на легальне управління суспільством. Своєю чергою, суспільна горизонталь постає ціннісною (духовною, моральною, матеріальною) основою, без якої будь-які спроби сформувати високо моральний бюрократичний апарат державників приречені на невдачу. Власне, в цьому полягає функція даосько-буддистської суспільної горизонталі як національної школи базового рівня формування особистості далекосхідного типу. Саме з цього випливає така характерна для традиційних країн Далекого Сходу риса, як «громадськість». Громадські суспільства – це такі соціальні системи, в яких вертикаль і горизонталь між індивідуальним взаємінням є настільки взаємозначальними, що їх виокремлення є неможливим і недоцільним, як неможливим і недоцільним є виокремлення будь-якого з трьох релігійно-філософських вчень Китаю, адже на світоглядних та морально-етичних принципах цієї тріади сформовані морально-етична та етико-політична системи традиційних країн Далекого Сходу. Отже, громадським суспільствам цих країн притаманні гармонійність взаємин між їхніми громадськими інститутами та інститутами державної влади.

Список використаної літератури:

1. Кондратенко Д. Співвідношення особистого та суспільного в конфуціянській етиці // Наукові записки, випуск 40. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса. Режим доступу: http://www.ipiend.gov.ua/img/scholarly/file/nz_40_44.pdf
2. Резаненко В. Ф. Концепт «культури права» у філософських традиціях Китаю: до проблеми методології дослідження / В. Ф. Резаненко // Українська орієнталістика. – 2010. – № 4-5. – С. 206-216.
3. Резаненко В. Громадянське суспільство: ідеї Заходу та реалії Сходу / В. Резаненко // Громадянське суспільство проблеми теорії та практики / Упор. Рябов С. – К.: НАУКМА, 2008. – С. 117-122
4. Савченко І. Співвідношення легітимного та легального в конфуціянській моделі організації та управління суспільством // Програма та матеріали першої науково-практичної конференції. Режим доступу: <http://leadership.kmpu.edu.ua/images/stories/Departments/ilid/edudep/konfucii/savchenko.pdf>
5. Що таке японська модель: переваги та вади в добу глобалізації. – Київ, Видавничий дім „КМ Академія”, 2003. – 136 с.